

Adóreform.

Legalább hús év óta a magyar közgazdasági életnek egyik legfájóbb és gyökeres gyógyítást leginkább kívánó sebét a ma érvényben levő részrehajló, igazságtalan adórendszer okozta. Ez az adórendszer a gazdasági élet minden forrását átfogva, egyenes és közvetett adóival, illetőleg az adó tehernek a vagyonosabb „felső osztályok” vállairól a kisjövedelmű dolgozó osztályokra való áthárításával: brutális igazságtalansággal sarcolta meg az adózni épen legkevésbé tudó osztályokat az állam főtartására. A társadalmi osztálytagozódás s az osztályok különböző mértékű anyagi, értelmi és politikai ereje és ebből következőleg a politikai hatalomnak az egyes osztályok közt való aránytalan elosztódása hozza természetsszerűleg magával, hogy az uralmat birtokló osztályok, a közhatalom fentartására szükséges adókat olyan elosztással vethessék ki mindig, hogy azokból minél kevesebb jusson az állami hatalmat bíró dúsgazdag osztályokra, viszont a túlnyomó rész háruljon át a politikai hatalomból kizárt, jogoktól megfosztott, s gazdaságilag, társadalmilag elnyomott, védekezni nem tudó osztályokra. Épen az uralkodó és alávetett osztályok erőbeli differenciája hozza magával, hogy az állam főtartására szolgáló adóból a legkevésébbet viseljék a politikai hatalomban és vagyonban, ennél fogva fizetőképességben is legerősebb osztályok; valamivel többet fizessenek abból az osztálytudatossággal és politikai jogokkal nagyobb mértékben bíró, vagyonosabb iparos, kereskedő, tőkés osztályok és az összes adónak túlnyomó részét legyen kénytelen kiizzadni vérrel-verejtékkel az alávetett, jogfosztott és kultúrából kizárt munkásnép. Az államok pénzügyi politikája ezerféle fogással, mesteri fuffanggal kieszelt adórendszerekkel mindig arra törekedett, hogy megfoghassa és megcsapolhassa a nagyszámú, de csekély keresetű munkásnép jövedelmének akkora hányadát, mely elegendő, többé-kevésbé, az állami szükségletek kielé-

gítésére és így teljesen felmentse vagy legrosszabb esetben is, csak minimális adófizetésre kényszerítse az állami mechanizmust dirigáló kiváltságos hatalmasokat. És valóban sikerült is kivívni mindenütt azt, hogy a leghatalmasabb, legvagyonosabb osztályok: a köztehernek legkisebb részét viselték.

Ha ez a tény kimutatható még a leghaladottabb államokban is, különösen kimutatható abban a Magyarországon, melynek gazdasági és politikai rendszere a feudalizmus *survival*-jait még nem vehette ki magából; itt még az államhatalom és a vagyoni erő a primitív módon gazdálkodó, tőkében és tudásban szegény, relative kevés számú nagybirtokos kezében koncentrálódik; itt még a kapitalizált industrializmus épen a nagybirtokosság uralma és vám- s ipari politikája, valamint a mezőgazdasági népességnek innen eredő csekély fogyasztóképesége miatt nagyobb arányban nem fejlődhetik és az uralomból részt követelő új osztályok ki nem alakulhatnak. A gazdasági organizmus és az osztályok erejének aránytalansága, a nagybirtokos arisztokrácia túlnagy hatalma s a mezőgazdasági munkásság, kisbirtokosság, iparosság, túlságos gyengesége tette lehetővé, hogy Magyarország: az egyenlőtlen, igazságtalan és az utolsó falat kenyér elvételéig menő, lelketlen adóztatás klasszikus hazája mai nap is! Itt az adó annál kevesebb, relative a fizetőképességhez, vagyonhoz, jövedelemhez: minél jobban bírná azt valaki; és annál súlyosabb, az egész jövedelemnek annál nagyobb részét hasítja ki: minél kisebb és bizonytalanabb a jövedelem, s minél inkább apad lefelé a vagyon. Ezt az állítást, — mely elismerem nagyon súlyos vád az uralkodó nagybirtokosságra és osztályállamára, — ma már nem kell részletesebben bizonyítanom; nemcsak azért, mert az adatok tömege forog erre közkezen, hanem mivel érzi, látja, tudja ezt minden elfogulatlan, gondolkodó ember. Sőt, megerősíti ezt az állítást maga Wekerle Sándor pénzügyminiszter abban a hét törvényjavaslatban, melyet ennek az embertelenül zsaroló és elavult mai adórendszernek gyökeres átforgalmazása céljából, néhány hét előtt a törvényhozás elé terjesztett. Azt írja ugyanis az „általános indokolás”-ban: „Az általános közteherviselés és arányos adóztatás két nagy elve, melyet az 1848. évi VIII. t.-cikk iktatott be, mely szerint a magyar állam minden lakosa minden közterhet, különbség nélkül és arányosan viseljen, alkotmányos úton nem válhatott valóvá.” Az 1875. évi adóreform inkább csak formai tekintetben létesített „korszerűbb” változtatásokat az abszolút kormányzat által hozzánk átültetett osztrák rendszeren, a nagybirtokosság javára s a többiek rovására. És az állandó állami deficit kényszerítő hatása alatt a magyar törvényhozás, mely mindig

nagyobb állami bevétel kicsikarására törekedett, csak súlyosította minden adóreformmal mindazt a kiáltó aránytalanságot és igazságtalanságot, mely 1850-ben, a császári pátenssel életbeléptetett adórendszerben kezdődött és amely az idők folyamán, a közép- és nagybirtokos osztályok javára életbeléptetett s mindig növekedő adókedvezések következtében, egy hihetetlenül korcs-adórendszerre fajult el.

„Ma azonban, midőn a nemzet áldozatkésztségének igénybevételével az államháztartás egyensúlya immár közel két évtized óta helyre állott, elérkezett az arányosítás munkájának ideje is. Az arányos adóztatásnak megvalósítására törekszem oly módon, hogy az egyenes adók mai bevételi főösszege, a maga lehető változatlanságában, az adózók között igazságosabban és arányosabban szétosztassék, hogy levétessek a teher azok válláról, akiknél az ma aránytalanul súlyos s akikre az ma igazságtalanul nehezedik és átvitessék oda, ahova azt nemcsak az igazság követelményeként átvinni kell, hanem ahol azt az illető, nagyobb teherviselő képességénél fogva, könnyebben el is bírja.”

A pénzügyminiszternek ez a beismerése igazolja a mai adórendszerrel előbb mondott állításunkat. Egyszersmind jelzi azokat az elveket, melyeket törvényjavaslatában megvalósítani óhajtana. Az egyenes adóknak ma is nagy összegét nem akarja leszállítani, csökkenteni a kormány, mert erre szüksége van, csak „arányosabban s a jelenlegi igazságtalanságok orvoslásával” akarja elosztani, vagyis ígéri, hogy átviszi a mai súlyos adóterhet azok vállaira, ahova azt „az igazság és teherviselőképeségnél fogva” átvinni kell. Ezt az átvitelt megszigorúbban és legkönnyebben úgy valósíthatta volna meg, ha komoly reformot akart a miniszter, ha fokozatos adókulcs szerint mindenkinek összes személyes tiszta jövedelmét adóztatta volna meg, adómentesen hagyván az emberi életszükségletek, lakás, gyógyítás és neveltetés fedezésére szükséges minimális jövedelmet. Vagy megvalósíthatta volna úgy is, ha megalkotja, angol minta szerint a progresszív földadót, tőkeadót és ipari kereskedelmi adót. Ezt azonban nem teszi a „modern szociális politikai törekvések által” meghatott adóreformer, hanem csak „kiegészít,” foltoz, tataroz és „a személyes jövedelemadó” külső díszével látja el, egy részleteiben, elveiben elavult és különböző korokból, különböző országokból átvett és egy korcs-intézményben összetákolt adórendszert. „A javaslat egyik főirányelve, hogy a legszegényebb néposztályok, amelyek legnehezebben viselik az adót, ez alól lehetőleg mentesíttessenek.” E végből megszünteti az I. és II. osztályú kereseti adót és a kereseti adók minden osztályánál a családtagok fejadóját; azután „leszállítja az eddigi magas

adókulcsokat, hogy az adóalapok kinyomozásánál és felsorolásánál a valóságon messze alulmaradó jövedelem is megfelelőbb mértékben kerüljön adó alá”. Megszünteti továbbá a mai kereseti adó négy osztályát, — mely valójában négyféle adó is volt, — és az ipari, kereskedelmi és értelmi foglalkozások keresetére egy általános kereseti adót vet ki. Ez az új kereseti adó tehát az eddigi négy kereseti adóból és a bányaadó egy részéből, a rokonelemek összefoglalásával és a kevésbé jövedelmező részek elejtésével új, egységes adónemet alkot. A III. osztályú kereseti adót „általános kereseti adóvá” alakítja; a IV. osztályú kereseti adó az új jövedelemadóba olvad be; a kereseti adó mai 1. osztályából pedig csak az ipari foglalkozások és az állandóbb szolgálati fizetések megadóztatása marad meg és az ipari foglalkozások adója a kereseti adóba, a szolgálati fizetések adója pedig a jövedelemadóba olvad be.

Végül a mai általános jövedelmi pótagót eltörli a törvényjavaslat és helyébe „fokozatos jövedelemadót létesít, hogy így a tárgyi adózásan nyugvó eddigi adórendszerünk a személyes adózás modern rendszerével egészíttessék ki”.

Lényegében az adókulcsok leszállításán kívül, — mely a földadónak hoz csak tényleges adócsökkenést, s a többi osztályokra megtartja a mai adót, mert a javaslat szavai szerint „a mai teher lehető fentartása közös sorsa bármely forrásból fakadó bevételeinknek” csak ennyi a változás az új adótörvényjavaslat és a mai adórendszer közt. Megmarad tehát a kettős adóztatás: a tárgyi, hozadéki adó, a földbirtok, ház, ipar, kereskedelem, és „egyéb haszonhajtó” foglalkozásokra és a személyes jövedelem adója. Miért marad meg ez a kettős, a hozadéki adóval a keresetnél súlyosbított, a földnél könnyített személyi adózás, mikor az adóreform „a legszegényebb néposztályokat lehetőleg mentesíteni igéri a mai súlyos adózás alól”; azonkívül „egyenletesebb, igazságosabb elosztású adózást is” ígér és végül az államkincstár számára pénzt, jövedelmet, több és új jövedelmet is akar szerezni? Miért nem tér tehát át az egyszerűbb, az adótechnikai kezelés szempontjából is kívánatosabb tiszta jövedelmi adóra? És miért fogja ezután is a földből eredő jövedelmet megadóztatni először a kataszteri becslés alapján, hozadéki adóval és másodsor ugyanezen kataszteri becslés mértékül vételével, megadóztatja jövedelemadóval, s ezt elnevezi „a személyes jövedelem adójának”? Miért kell továbbá „a személyes jövedelem adójánál”, ha ez a földből ered, mértékül venni a kataszteri becslést; s miért nem kötelezi a földbirtokost is ugyanazon törvényszakaszokkal, melyeket az iparosra, kereskedőre, értelmiségi szabadkeresőkre,

munkásokra alkalmaz, összes nyers és tiszta jövedelmének számszerűleg feltüntetett részleges bevallására? És e vallomásnak épügy tanúkkal, szakértőkkel, könyvvizsgálattal, fizetett besúgókkal súlyosított ellenőrzését ugyan miért mulasztja el a törvény? És vajjon miért elégszik meg „az arányos, igazságos és egyenlő teherviselés” várvárt megalkotója a földbirtokos jövedelmének számszerű bevallása, összeírása és kinyomozása helyett „csupán azoknak az adatoknak közlésével, a melyekre az adóalap megállapításánál szükség van”? (Törvényjavaslat a jövedelemadóról, 26. §) Holott a többi személyes jövedelemnél a nyersbevétel, az üzemi kiadások és tiszta jövedelem részletes és számszerű bevallását, az adóösszeíró bizottság által való kinyomozását és felbecslését, továbbá az adó-kivető bizottság által még „tárgyi ismertető jelek” által, tanúkkal, szakértőkkel, személyes kihallgatással való további kutatását is intézményileg szervezi meg!

Talán annak tudható volna mindez be, hogy a pénzügyminiszter nem ismerné a tiszta jövedelem adójának természetét? Vagy talán azért mér az új törvényben is kétféle mértékkel, mert így azt véli, hogy könnyebben biztosíthatja az állam bevételeit a földbirtok jövedelméből. Ezt jó lélekkel rá nem foghatjuk. Mert maga Wekerle hirdeti, hogy „modern állami adórendszer jövedelemadó nélkül el sem képzelhető”. „Az igazságos és arányos teherelosztás megvalósítása végett nélkülözhetetlen az az alanyi szempontokon nyugvó személyi adó, mely az adózó összes jövedelmét összefogva, mérlegeli úgy szabad jövedelmét, mint szükségszerű kiadásait s ezek alapján meghatározza szolgáltatási képességét. A jövedelemadó az adózónak bármely forrásból fakadó összes jövedelmére s nem — mint egyéb adóink — a jövedelemnek csak egyes elemeire irányulva, leginkább összhangba hozható az egyesek teherviselő képességével, mert figyelembe veszi mindazon egyéni körülményeket, melyek a fizetőképesség csökkentésére és növelésére kihatnak. Míg a hozadéki adók a változó jövedelmek megadóztatásánál, sőt még a kataszteri tiszta jövedelem megállapításánál is, jobbára csak feltevésen, vélelmen, valószínűségen és átlagon alapulnak, addig az ezek helyébe lépő jövedelemadónál a bizonyosságnak, ténylegességnek, a valóságnak és ami fő, az egyéni körülmények beható figyelembe vételének kell lépni. A jövedelemadó legjobban érvényre juttatja az általános teherviselés elvét.” („Indokolás a jövedelemadóról szóló törvényjavaslathoz” 2. 1.).

Maga a pénzügyminiszter vallja tehát azt, hogy az állami adó-bevételek biztosítása is, valamint a fizető erőhöz mért arányos meg-

adóztatás is legjobban a jövedelemadó által volna megvalósítható, még sem ejti el a hozadéki adókat, mégis megtartja a kataszteri becslést az adóztatás alapjául. Teszi pedig ezt a célszerűség, az igazságosság, a modern adóztatás rovására — mint a fenti idézet *implicite* ezt koncedálja — az uralmon levő nagybirtokosság kedvéért! Az egyenes adók két részre osztása, hozadéki és jövedelmi adókra; valamint az 1875—1879-ben alkotott elavult, részrehajló és teljesen hamis adatokat tartalmazó kataszter megtartása: tisztán a földbirtokos, illetőleg az uralkodó nagybirtokos osztály osztályérdekeinek intézményes védelmét szolgálja. A nagybirtokosságnak, mondhatni, csak névleg megadóztatott földjét és majdnem teljesen adómentes egyéb jövedelmét, az egyenletesebb és a nagy jövedelmet a mainál nagyobb mértékben való megadóztatástól nem lehetett volna másképp megkímélni: mintha megtartja a katasztert, a föld hozadékának rendszeres eltitkolására alkotott intézményt; továbbá leszállítja a nagybirtokosságnak ma is alacsony földadóját; a földbirtok összes jövedelmének megadóztatásánál alapul veszi a kataszteri tiszta jövedelem harmadfélszeresét s ennek kárpótlására viszont 5%-kal rögtön csökkenti a mai földadót; új kereseti és jövedelmi adót alkot, hogy ezekkel préselje ki a nem földbirtokos népesség jövedelméből az állam főtartására szükséges bevételeket. Wekerle csengő aranyokkal hálálja meg urainak: az agrárius nagybirtokosságnak a maga és koalíciója kormányra jutását. Már az adótörvények ez alapelveiből is kétségtelenné válik s ezt bővebben bizonyítani sem kell ennél fogva, — hogy a nagyhangon hirdetett adóreform: nem igazi s nem gyökeres reform. Nem illeszkedik bele ez sem a vagyoneeloszlás sem a kereseteloszlás tényleges viszonyaiba. Az állam bevételeit az adóreform törvényé emelése után sem fogják beszédni a nemzeti jövedelem kétharmadát kisajátító földbirtokosságtól — fokozatos földadóval, vagy becsületes jövedelmi adóval, — hanem kicsikarja azt az adóprés attól az értelmi és iparos-, kereskedő- és munkásrétegtől, mely a nemzeti jövedelemnek egy harmadát bírja s amelynek keresete állandóan veszélyeztetve van a vámmentes osztrák gyáripar öldöklő versenye által. Hogy ez csakugyan így van és így fogták fel az országnak szabadfoglalkozásból élő összes osztályai is: bizonyítja az a tény, hogy a javaslat megjelenése után alig egy hónappal, pedig ugyancsak testes javaslat, melynek komoly áttanulmányozására idő kell, mégis a legélesebb harcot indították meg ellene a gazdasági érdekképviseltek: a Gyáriparosok Országos Szövetsége, az Országos Magyar Kereskedők Egyesülete, az Országos Iparegylet, a Kereskedelmi Csarnok, a Magántisztviselők Országos Egylete, a budapesti ügyvédi kör és amelyet legelőször kellett volna említenem, a szociáldemokrata párt, mint a mun-

kasság gazdasági érdekeinek védője. A dolgozó rétegek hangosan tiltakoznak, az ő tudtuk és megkérdezésük nélkül készült adó-reform ellen, csak a nagybirtokosság és érdekképviselője: a törvényhozás dicséri benső megaláztatással Wekerlét s adójavaslatait! Ez a tény pedig egymaga is komoly bizonyítékszámba megy a mai politikai viszonyok közt Magyarországon! Egyszersmind az érdekképviselői kamarák e komoly talpra állása a javaslat ellen felment bennünket e helyen, hogy a javaslatok részleteit is tüzetes kritika tárgyává tegyük. E helyen nem is igen győznénk, mert a testes kötetnyi, javaslatra nekünk is egész kötetnyi bírálattal lehetne megadni a részletes választ; egy-egy törvénycikk lapokra terjedő méltatást követel. Azért megemlíjtük csupán, hogy az 1879-ben életbe lépett földadókatasztert, már akkor is téves, tendenciózus és a nagybirtokosság javára, a parasztbirtokosság rovására meghamisított katasztert: megtartja az új törvény is. Új kataszter nem kell, a birtokosság fizeti tovább is az 1879-ben megállapított „kataszteri tiszta jövedelem” után, vagyis a föld termésének egy csekély hozadék-részlete után a földadót és pedig a mai 25,5% helyett 20%-ot! Erről a 25,5%-os adóról ugyan a pénzügyminisztérium hivatalos vizsgálatai kiderítették már, hogy átlag maximális 10,8%-ot tesznek, Hegedűs Lóránt pedig bebizonyította, hogy a 10,8%-os is csak névleges, mert a közép- és nagybirtok adója $\frac{1}{2}$ —8% közt ingadozik megyék szerint; az adókulcsnak 5%-kal leszállításával így ismét csökkenti a földadót. Csökkenteni kellett pedig a földadót azért, mert így tudja kárpótolni a pénzügyminiszter a birtokosságot azért a látszólagos csekély adóemelésért, melyet a föld hasznának jövedelemadóval való megadóztatása révén ez veszíteni fog. A jövedelemadó alól ugyanis egyenes úton, a többi osztályok haragjának éles kihívása nélkül, lehetetlen volt felmenteni a földbirtokosságot, azonban *est modus in rebus*, s „az egyenletes, igazságos, arányos teherelosztás elvét megvalósító” új adótörvény visszahívja a földadó vámját, amit elvesz — a látszat kedvéért — a jövedelemadó révén! Az egészen ügyes és csinos üzlet perfektuálása kedvéért törvényt hoz még ezenkívül a mai hamisított kataszter „kiigazításáról és a művelési ágváltozás megállapításáról”. Mikor és hol kell a katasztert kiigazítani s a művelési ágban 1875. óta történt változásokat megállapítani: azt nem a mai hatósági közegek állapítják meg hivatalból, hanem az e célra alkotandó új „vármegyei földadóbizottság és országos földadóbizottság”. A vármegyei földadóbizottságot a vármegyei törvényhatóság választja a nagybirtokosok közül, míg az országos földadóbizottság a képviselőház és főrendiház agrárius tagjaiból alakul s ez a nyilvánvalóan nagybirtokos érdeket védő tes-

tület lesz hivatva az ezer, meg ezer holdak urainak birtokán megállapítani „az állandó jellegű ágváltozást”, vagy pedig „új tiszta jövedelmi fokozat megállapításának szükségességét”. Azonban ki látta még, hogy „varjú a varjú szemét vájta ki”?

A kataszter közigazgatása s új tiszta jövedelmi fokozat megállapítása, ilyen szervezet mellett, nem veszedelmes dolog a csaknem egészen adómentes nagybirtokra nézve. A kiigazítás és művelési ágváltozás bejelentésének, vagy fölvetelésének elmulasztása: nem is büntetendő adóeltitkolás. Természetesen, hiszen ezt a hatalmas nagybirtokosság követi el!

Ellenben ha iparos, kereskedő, ügyvéd, orvos, munkás be nem vallja számszerű részletességgel összes nyers bevételét, üzleti kiadásait, sőt az utazási illetékek értékét is a reá háruló kiadásokkal s az utazási illetékből megmaradó adóköteles rész feltüntetésével: annak a tárgyalás során hivatalból állapítják meg adóját, azonfelül a kivetett adónak még 5%-át rójják ki büntetésül (29. §.). De még ezzel sem elégszik meg a törvény. A vallomás ugyan mindenkire büntetés terhe alatt kötelező, de ezenkívül az adóösszeíró bizottság is „az adózó életviszonyainak ismerete” és a lakásbér alapján tartozik fölbecsülni s pontosan megállapítani a hasznot hajtó foglalkozások összes jövedelmét. Ha ezek alapján a pénzügyigazgatóság, vagy az adóketető-bizottság nem találja kielégítőnek az adózó vallomását, joga van a bizottságoknak az adózót beidézni, személyesen kihallgatni, egyes kérdésekre tőle írásban is feleletet kérni, azonkívül joga van bárkinek jövedelmére napidíjazott tanukat és szakértőket kihallgatni. Joga van a nyereség-veszteségszámlát és az üzleti könyveket megvizsgálni. Az egész község és város adózóinak adólajstroma: a megállapított adóköteles jövedelemmel és az előírt adóval, háromszor lesz, 8—8 napra, közszemlére kitéve a község házában. Bárkinek jövedelme s adója ellen, akárki kifogást tehet szóval és írásban, a besúgó, feljelentő napidíj mellett „tanúskodhatik”, hogy a feljelentettnek adó alá nem vont „eltitkolt jövedelme” van. De az adóbevallás és adóösszeírás, a nyereség-veszteségszámla s a megvizsgált üzleti könyv adatai nem döntök az adókirovásnál, mert ezek adatait, a lakásbért, s az adózó életviszonyait: mind a pénzügyigazgatóság, mind az adóketető-bizottság „szabadon mérlegeli” az adó ketetésekor. Vagyis az adatok alapján, vagy azok nélkül: belátásuk szerint dönthetnek a bizottságok s pénzügyigazgatóságok tagjai. (Kereseti adó törvényjavaslata 20., 23., 29., 32., 33., 34., 35. és 41. §§.)

A jövedelemadóról szóló törvényjavaslat 26. §-a pedig arról intézkedik, hogy „a vallomásokban az adókötelesnek és a közös ház-

tartáshoz tartozó családtagjainak bármely forrásból eredő adóköteles, vagy adómentes jövedelme részletesen bevallandó.

Szolgálati járandóságoknál és ellátásoknál azok összegének pontos kimutatása mellett az illetményt adónak neve foglalkozása és lakhelye is kiteendő”.

A 30. §. pedig ezeket mondja: „Az általános adókimutatás megindításakor s a pénzügyminiszter által megállapított módon és időben tartozik:

1. minden ház tényleges birtokosa, vagy ennek képviselője, lakások, illetőleg üzleti helyiségek szerint csoportosítva, a házban lakók nevét és foglalkozását, ezek évi lakbérét, továbbá minden albérletadó, albérlőit és az általuk fizetett bérösszeget kimutatni;

2. minden háztartás feje a közös háztartáshoz tartozókat név és a kiskorúakat még kor szerint is felsorolni és ezek közül megjelölni azokat, akiknek önálló, a családfő rendelkezése alá beigazoltan nem kerülő jövedelmük is van, amely az összeírásnál a jogosult nevében veendő számításba;

3. mindenki, aki bárminő szolgálati illetmény, bér vagy nyugellátás kifizetésére van kötelezve, az illetményre, vagy ellátásra jogosítottak névjegyzékét, foglalkozását, lakását, valamint a 21. §. I. és II. pontja esetében a folyó évre járó, a 21. §. I. 2. pontja esetében pedig a megelőző évben kifizetett illetmények összegének egyenkénti megjelölésével községenként, városonként elkészíteni.” E kimutatásokat még az adóbevallás alól felmentett állami hivatalok és a törvényhatóságok, városok, községek fejei, mint a magán üzletek, gyárak tulajdonosai, képviselői tartoznak elkészíteni s „haladéktalanul” a községi elöljáróság útján a pénzügyigazgatósághoz, adókimutató bizottsághoz juttatni.

Az üzleti, gyári alkalmazottak, hivatalnokok díját, fizetését, összes járandóságait ezután hivatalból fogják ellenőrizni és adó alá vonni, mint eddig az állami tisztviselőké. Az alkalmazott tartozik bevallani járandóságai kifizetőjének nevét, lakását, foglalkozását; a munkaadó pedig alkalmazottjainak névjegyzékét, lakását, foglalkozását; s végül a háztulajdonos lakóinak nevét, lakását, foglalkozását, sőt ezek albérlőit is, be kell jelentenie bírság terhe alatt.

Ez a részletes és körülményes adómechanika bezzeg felesleges a földbirtok jövedelmének kipuhatolásánál. Itt elég az 1875—1879. alatt becslés útján megállapított termési hozadék az adó kirovásához!

S ha még megemlítjük, hogy a kereseti adónál az adókimutatás alapjául szolgáló minimális adóalapokat fölemelte, a minimális adóteleket szintén fölemelte, hogy a III. osztályú kereseti adónál eddig fizetett 10%-os adókulcsot, az új javaslatban 5%-ra leszállítsa, de

úgy, hogy az eddig fizetett adót az 5%-os kulcs alapján is beszedhesse; ha megemlítjük továbbá, hogy a fokozatos adókulcs súlyosabb adót ró ki a kis- és középkeresetre, mint amennyit az elbírhata a mai drágaságban s mint a mennyit a külföldi államokban a hasonló összegekre kírónak; azonkívül hogy „az életfentartási szükségletek minimális fedezésére adómentesen hagyott” 600 korona nevetéségesen csekély; a kis házakat sújtó házadó nagy; ha felrójjuk, hogy például a kertész földadót, kereseti adót, jövedelmi adót és arra, aki szűkös lakását a magas házbér miatt albérlőkkel kénytelen megosztani, szintén házadót, kereseti adót, jövedelemadót vet ki a törvény: és ugyanakkor a kereseti adó alól felmenti a nagybirtok állattenyésztését, állathizlalását s a saját termését feldolgozó mezőgazdasági iparát; s ha megemlítjük végül, hogy a legszegényebb néposztályt brutálisan zsaroló fogyasztási adók nemcsak változatlanul maradnak, de még emelkedni fognak: mindezzel nagyjában eléggé jellemeztük az adóreformot!

A súlyos fogyasztási adók emelése egyfelől; a földadó-kulcs leszállítása, a kataszter változatlanul hagyása és a létminimumból a törpebirtok, kisbirtok s nádfedelű viskók kihagyása másfelől: a le nem tagadható tények erejével világítják meg a „legszegényebb kisemberek adóterhét könnyítő, de arányos és egyenletes adózást meghonosító” adóreform értéktelen voltát!

A kisbirtok terheit sem könnyíti ez a törvényjavaslat; megmaradnak a súlyos községi adók és pótagadók, útagadók, közmunkaváltság és érintetlenül maradnak épségben az állami adóknak néhol 650%-át is elérő egyházi adók. Sőt az új javaslat kereseti és jövedelmi adója mohó kapzsisággal csap le minden kis jövedelememelkedésre, melyet a kisbirtokos emberfeletti munkájával, nélkülözésével és okosabb gazdálkodásával létrehozni tud. A mellett adózatlanul marad a nagybirtokosnak nagyobb tőkebefektetés által elért nyeresége. A földbirtoknál megadóztatja a munkát és futni enged az adó alól a tőkét.

A javaslat általában a nagyszabású és életet védő szociálpolitikai alkotások századában is azt a középkori felfogást vallja fundamentumául, hogy az állam csupán vagyont védő közösség és nincs köze „a vagyonnál értéktelenebb” emberi élethez. Ebből a felfogásból ered a kereseti és jövedelmi, föld- és házadónak az az intézkedése, hogy épülettatarozásra, gép- és szerszám-kopásra, általában a leltári vagyon karbantartására és pótlására: rendes levonásokat enged meg az adóköteles jövedelemből.

Ellenben az ember élelmezésére, ruházására, lakására, gyógyítására, jó karban való tartására felhasznált jövedelem: adóköteles!

